

Västerfärnebo Hembygdsförening

www.vasterfarnebo.se

Medlemsinformation nr 3 - December 2008

Verksamheten

År 2008 har varit händelserikt för Västerfärnebo Hembygdsförening. Nya stadgar är framtagna och vi är numera en medlemsorganisation med årsavgift. Det innebär att vi kommer ha en närmare kontakt med dig som medlem. Vi fortsätter att ge ut denna medlemsinformation även under nästa år. På webbplatsen www.vasterfarnebo.se ges fortlöpande information om verksamheten.

Vid det extra årsmötet som genomfördes den 12 oktober invaldes Ingmari Ekman, Anita Erlandsson, Lasse Pettersson och Lars Östlund i styrelsen. Mötet var välbesökt och avslutades med intressanta samtal, inte minst om bygdens rika kulturarv. Aina Hellstrand framhöll särskilt föreningens textilskatser, omskrivna i bl.a. Dagens Nyheter, ett flertal böcker och i andra sammanhang.

Västerfärnebo
Hembygdsförening

Besök webbplatsen: www.vasterfarnebo.se

Svartåkalendern 2009

Väggalmanackan Svartåkalendern 2009 ges i år ut gemensamt av Svartådalens Bygdeutveckling ekonomisk förening och Västerfärnebo Hembygdsförening. Temat är skolor och undervisning före 1950.

Alla minns vi nog vår egen skoltid, oavsett om den ägde rum i Västerfärnebo eller någon annanstans. Vi pratar och berättar gärna om denna viktiga tid i våra liv. Om lärarna och våra skolkamrater. Om vad vi gjorde under lektioner och raster. Vi minns skolsalarna med katedern, kulramen och de vackra skolplanschererna. Vi minns doften av björklöv och syrén på skolavslutningarna.

Skulle du vara för ung för att ha upplevt detta har du säkert äldre släktingar och vänner som kan berätta utifrån bildmaterialet i Svartåkalendern 2009. Ta vara på dessa tillfällen!

Svartåkalenderns framsida är denna gång av ett motiv från Kyrkskolan i Fläckebo med läraren Nils Lundborg (1871-1951) och hans elever.

Svartåkalendern 2009.

Svartåkalendern 2009 kostar 60 kronor och säljs bl a av Västerfärnebo Hembygdsförening, Bygdecentret och Ewerlöfs Bokhandel i Sala.

Nästa Medlemsinformation beräknas utkomma i början av 2009, i god tid före årsmötet i mars.

Ivar Irholm och Västmanlandssången

Tack vare Aina Hellstrand har i höst "Västmanlandssången" uppmärksammats i Sala Allehanda. Aina Hellstrand efterlyste den kompletta texten och den fanns i sin helhet bl a hos Lars Östlund. Sången skrevs av Ivar Irholm (1887-1970), som under många år var kantor och lärare i Västerfärnebo.

Ivar Irholm hette ursprungligen Andersson och var bördig från Simonstorp i Östergötland. Han avlade kantors- och organistexamen redan vid 17 års ålder och folkskollärarexamen vid 21. Efter några kortare anställningar vid skolor i Grycksbo och Björksta kom han 1910 till Västerfärnebo. Han avgick inte med pension förrän 40 år senare och hade då även upprätthållit organisttjänsten i Västerfärnebo kyrka. Han ägde själv en god sångröst, som ofta ljöd i kyrkan vid gudstjänster och förrättningar, och han lyckades även leda en engagerad kyrkokör.

Det var Ivar Irholm som tog initiativet till skoltandvård och regelbundna skolbad i Västerfärnebo. Dessutom skötte han biblioteket och var ledare för Första Majblommans verksamhet. Till den numera avsomnade föreläsningföreningen var han likaså en av initiativtagarna. I likhet med många andra i samma ställning återfanns han även som förtroendevald inom kyrka och kommun.

Den mest betydande insatsen utanför kyrka och skola gjorde Ivar Irholm inom ett helt annat område. Det var nämligen han som tillsammans med Nils Wilhelm Törnell (1845-1926) tog initiativet till Västerfärnebo Biltrafikförening, som det finns mycket berättat om i

den nya boken om Hörnsjöfors och Västerfärnebo. Initiativet var något av en pionjärgärning som bidrog till att bryta den isolering, som landsbygden trots allt levde i en bit in på 1900-talet. Verksamheten började med en enda buss 1921, men byggdes snabbt ut och omfattade så småningom hela östra Västmanland. Under många år var Ivar Irholm ledare för biltrafikföreningen. I sockenbeskrivningen 1951 är det Ivar Irholm som författat kapitlet om kommunikationer.

När Västerfärnebo-filmen "Vi och vår socken" spelades in på 1940-talet hörde Ivar Irholm till medarbetarna och han förekommer själv i en sekvens där han leder Västerfärnebokören.

Av Ivar och hans hustru Ebba Irholms (1893-1977) barn kan nämnas sonen Gunnar Irholm (1919-2003), som utbildade sig till flygofficer. Under en flygning mellan Malingsbo och Krylbo på 1940-talet kom han att bli ett av vittnena till de mystiska "spökraketerna", som var benämningen på en serie märkliga iakttagelser av lysande, flygande föremål som aldrig fick någon förklaring. Den i fjol bortgångne äldre brodern Sven Irholm (1917-2007) var yrkesverksam som jägmästare och skrev på äldre dagar böcker om bl a Karlsdals Bruk i Karlskoga.

Den i höst uppmärksammade "Västmanlandssången" skrev Ivar Irholm 1921. Den inlämnades anonymt till Tärna folkhögskolas vinterfest. På skolan sjöngs den därefter vid olika tillfällen åtminstone in på 1950-talet och hamnade även i Försvarsverkets sångbok "Sjung kamrater" på 1940-talet. Men då var författaren och kompositören sedan länge känd.

Västmanlandssången

*Ifrån Långhedens skogar ned till Mälarens strand
du sträcker dina vida slätter, Västmanland,
och åsar över vidderna draga.*

*Du famnar berg och dalar med malm i klippans grund,
och dina sjöar spegla så sommarfager lund,
där trasten slår sin drill i kvällens timma.*

*Du vår hembygd! Vi hälsa dig med jublande sång.
Dig frälste våra fäder från förtryck och tvång,
nu vilja vi och kämpa för din ära.*

*Du ger oss gyllne skördar och järn ur gruvans schakt;
vi vilja om din framtid slå trygg och säker vakt,
vårt hem vid Mälarvåg, på berg och slätter.*

Ivar Irholm, kantor och lärare.

Ekonomi

Hembygdsföreningen har ett kapital som det är angeläget att förvalta på bästa sätt. Därför har en dialog förts med Sala Sparbank om före-

ningens kapitalförvaltning. Dessutom har banken inbjudits till ett styrelsemöte för att närmare diskutera föreningens framtida placeringsstrategi. En långsiktig placeringspolicy kommer att fastställas under 2009.

Hembygdsföreningar i Sala kommun och Enåker

Den 29 oktober var hembygdsföreningarna i Sala kommun och Enåker inbjudna till områdesträff hos Möklinta Hembygdsförening. Vi var ett 25-tal personer i Bengtsgården på Gammelgården. Där värmdes elden i öppna spisen skönt.

Föreningarna berättade om sina olika verksamheter och vad som är på gång. Nämnas kan att Möklinta Hembygdsförening fyller 90 år 2009 och Möklintaveckan firar 20 år.

Fläckebo Hembygdsförening kommer att flytta en tröskkloge i liggtimmer från Smedsbo till Gammelgården vid Fläcksjön.

Vi fick en visning av den nya logen och dokumentationen som gjorts under arbetet med uppförandet av logen. Den har plats för ca 65-70 personer och har även små utställningar.

Efter det något kylslagna besöket i logen var det skönt att komma in i stugvärmens igen och få smörgås och varmt kaffe.

Ann Österberg, konsulent och Ulla-Britt Holmér, ordförande i Västmanlands Hembygdsförbund och Fornminnesförening gav oss nyttig information om bl a försäkringar, råd om

vård av föremål och tips på kurs i hur man märker upp saker.

Flera kurser kommer att hållas. För lärare och hembygdsfolk anordnas *Skapande skola för år 7-9* där skolor kan söka pengar från Kulturrådet för samarbete med Hembygdsföreningar.

Sveriges Hembygdsförbund och Genline AB har inlett samarbete mellan hembygdsforskning och släktforskning. Information finns på www.bygdeband.se och www.familjeband.se. Kurser kommer att hållas om hur man kan lägga in material i Bygdeband.

Temautställning om vävning på logen hos Möklinta Hembygdsförening.

På nästa områdesträff för hembygdsföreningar kommer Västerfärnebo att stå som värd.

Historisk Turism

Hembygdsföreningens ordförande har deltagit i de tre seminarier som Svartådalen genomfört under hösten i samarbete med Sala Silvergruva och Sätra Brunn kring turism. Besöksnäringens betydelse och företagande i Svartådalen, och i detta ingår även Historisk Turism som Hem-

bygdsföreningen bör arbeta vidare kring. Även ett mer ingående samarbete med skolorna i Västerfärnebo bör komma igång mot bakgrund av de diskussioner som förevarit kring skolornas roll för landsbygdsutvecklingen i Västerfärnebo och Svartådalen.

Byggnadsvård

En ansökan har inlämnats till Länsstyrelsen om bidrag för underhåll av de gamla och unika

byggnaderna vid Gammelgården. I sammanhanget bör nämnas att det finns regler vad gäller bidragsberättigande byggnader som andra län inte tar hänsyn till vad gäller kravet

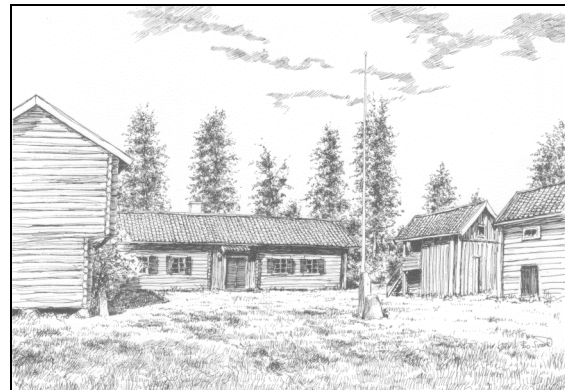
att de gamla byggnaderna inte tillåts vara flyttade. Vi har framhållit att det inte handlar om ängslador eller motsvarande byggnader utan övriga byggnader för en rad olika ändamål som använts i det gamla naturhushållet. Byggnaderna har bevarats tack vara att förutseende personer i Färnebo skänkt eller att byggnaderna införskaffats och med ideella krafter därigenom skapat en unik samling av byggnader vid Gammelgården. Dessa byggnader kräver fortlöpande underhåll baserat på hantverkarskunnande för att bevaras.

Byggnaderna vid Gammelgården är från 1700- och 1800-talen och de flesta av dessa byggnader finns numera endast här. Det var av den anledningen som några initiativrika personer i Västerfärnebo redan vid början av 1900-talet monterade ned och flyttade dessa till Gammelgården för att bevaras. Ideella krafter har ställt upp under flera årtionden för att skapa och underhålla detta intressanta kulturarv.

Att timmerbyggnaderna i Västerfärnebo, Karbenning och runt Norberg tidigt visades ett särskilt intresse finns det flera belegg för. Artur Hazelius som var grundare av Skansen lät genomföra en omfattande dokumentation över timmerbyggnader i våra trakter redan i slutet av 1800-talet. De fanns så talrikt och hade en särskild prägel i landskapet. Likaså har den kände arkitekten Ferdinand Boberg gjort ett omfattande arbete med att dokumentera skilda byggnader i Bergslagen under 1930-talet, och dessutom flera av dem i Västerfärnebo. Västerfärnebo var en stor socken i mitten

av 1800-talet. Invånarantalet var större än i Västerås och därigenom fanns även ett omfattande antal byggnader av skilda slag. Många har flyttats eller erhållit nya användningsområden. Andra revs och en del blev gengasved.

På Gammelgården finns flera byggnader i originalskick. Det är soldatstuga, boningshus, smedja, lador, portlider, loftbodas, loge, tröskloge, samtliga uppförda i liggande knuttimmer. Byggnaderna är timrade enligt tradition från norra Västmanland. Här finns även spåntak tillverkade på trakten och en- och trekupigt tegel från det närbelägna och numera nedlagda tegelbruket vid Hörnsjöfors Bruk. I dessa byggnader förvaras unika samlingar från stenåldern, bruksföremål som användes i naturhushållet och inte minst textilier från regionen.

Gammelgården, teckning av Bo Svärd.

Vi ser fram emot att Länsstyrelsen beviljar vår ansökan, så att vi även fortsättningsvis kan vårda det kulturarv som Gammelgården representerar.

Medlemsvärvning

Hembygdsföreningen har i nuläget 94 medlemmar.

Kom med, bli medlem! Nu finns möjlighet att fylla i en blankett och lägga den i hembygdsföreningens låda inne på Bygdecentret eller att gå in på webbplatsen www.vasterfarnebo.se

och skicka in sin medlemsanmälan. Under 2009 är medlemsavgiften 100 kronor. Då erhåller du bl a fyra nummer av medlemsbladet.

Redan nu kan du betala in medlemsavgiften på 100 kr till Västerfärnebo Hembygdsförening.

Bankgiro 205-4039

Byggprojekten

En konstruktiv dialog pågår med kommunen för att komma till rätta med alla brister vad gäller såväl toalettbyggnad som den nya logen. En byggkonsult har anlåtits för att gå igenom och besikta dessa byggnader. Omfattande dokumentation med ett 120-tal foton över toalett-

byggnad och loge har lämnats till kommunen för att styrka de brister som föreligger.

Det är ännu oklart vilket ansvar som kommer att falla på de olika leverantörerna, som är Sala kommun samt föreningens tidigare ordförande och kassör. En advokat har anlåtits och arbetar tillsammans med ordföranden med ärendet.

En av leverantörerna har dessutom lämnat ett betalningsföreläggande vidare till Tingsrätten med ekonomiska krav på Hembygdsföreningen.

Toalettbyggnaden har i överenskommelse med kommunen tömts på innehåll vad gäller hela vvs-installationen för att kunna få en överblick och göra de åtgärder som behövs.

Program 2009

Vi återkommer i nästa nummer med vårens och sommarens program.

Gåvor till Hembygdsföreningen

Från Västmanlands Mellersta Domsagas kulturstiftelse har Västerfärnebo Hembygdsförening erhållit två tavlor. En av konstnären Brita Nordencreutz, ett antal fotografier samt en stor bibel med nämndemännens namnteckningar, Gustav V:s bibel som är tryckt 1931.

Konstnären Brita Nordencreutz var samarbode i Norr Salbo och även känd bland de kvinnliga Skagenmålarna som uppmärksammats under senare år bland annat i det populära TV-programmet Antikrundan. Hennes far var kapten vid Salbohed.

Gammelgården i Västerfärnebo av P A Rosenius

... fortsättning från föregående nummer.

Man hoppades att med tiden kunna uppföra en typisk gammal bondgård med tillhörande byggnader och uppgjort en plan för deras inbördes läge.

Först uppfördes Nyby-boden, köpt för 500 kr, en svalbod med 4 rum, försedda med blyinfattade fönster. Det var 1919. Hit flyttades samlingarna.

Snart började man underhandla om köp av gamla mangårdsbyggnaden vid Norrgården i Norr Gerdsbo den förvärvades 1920 mot 100 kr årligen, så länge någondera av säljarna hemmansägare G Westling och hans maka leva. Samma år uppfördes den och en enkel invigning hölls 22 augusti, följande sommar inreddes den fullständigt.

Nästa tillökning blev portlidarsbyggnaden från Hebo, köpt för 800 kr och uppförd 1923.

Ännu hade man inga papper på tomtplatsen. Emedan denna var boställsmark, fordrades en del underhandlingar med flera myndigheter, till sist stadfäste K.B. upplåtelse på 49 år mot vissa villkor, bl.a.

– att föreningen ej må utan vederhörande kyrkoråd medgivande inhysa främmande personer i lägenheten eller upplåta den till offentliga nöjeställningar;

– att utnyttjanderätten till området eller del därav ej får överlåtas till annan utan K.B:s medgivande;
– att en årlig avgäld av /.8 hl spannmål erlagges.

Tomten, som upptager en yta av över 5 700 kvadratmeter delvis bevuxen med skog, jämte utfartsväg är belägen i södra slutningen mot Svartån på lagom avstånd från landsvägen, för att bullret därifrån ej skall störa. Området är inhägnat med vanlig gärdsgård av kluvet virke samt enstör och hånk.

Av Wirsbo bruk har föreningen som gåva erhållit en mindre åldrig och ovanlig visthusbod från en av dess gårdar i Sör Åhl. Den flyttades och uppsattes 1928.

Då Västmanlands regemente, som haft sin övningsplats Salbohed inom socknen från 1681 till 1906, enligt beslut skulle upplösas, beslöts att som minne av densamma anskaffa en soldatstuga och uppföra den å tomten. Emedan man kunde förmoda, att denna fråga skulle väcka förståelse hos regementets officerskårer, gjordes hävändelse till dem dels om bidrag till kostnaderna härför, dels om föremål, som erinrade om regementet. Sammanlagt erhöles också av dem något över 300 kr, varjämte en del persedlar utlovades. Soldatstuga inköptes för 200 kr och uppsattes 1928.

Låt oss nu göra ett besök i Gammelgården!

Soldatstugan från Norr Gerdsbo.

Soldatstugan. En äkta sådan från Norr Gerdsbo för soldat N:o 103 Norgren å Livkompaniet, som den gamla tavlan ovan fönstret upplyser om. Inne i stugan lägga vi märke till den äkta rotekistan, i vilken förr soldatens uniform förvarades mellan mötena. I kistans lädika finns nu några gamla soldatkontrakt.

Väggarna äro efter mönster från en gammal soldatstuga målade i mattgrå limfärg med påtryckta mönster. På golvet se vi en bräda med ring. Det var luckan till det lilla rummet under golvet, där mindre partier potatis och rotfrukter förvarades, ett slags källare alltså. Innanför köket ligger den lilla kammaren, 4 alnar i kvadrat. En klövjeränsel från Magnuses i Bjørsbo med ägarens – bärarens initialer och gårdens bomärke (av tjära) samt årtalet 1808 må särskilt beaktas, emedan den hört till lantvärnsmansutrustning. På väggen anbringas major L Sturnegks karta över Salbohed.

Vi träder in genom portlidret.

Häriifrån styra vi kosan till den på tre sidor kringbyggda gårdsplanen och träda genom portlidret in på densamma. Redan i själva genomgången påkalla två föremål vår uppmärksamhet. Till höger en gammal stallkrubba, av urholkad trädstam, vid motsatta väggen finnes dörren till det första sockenmagasinet; den är beklädd med järnplåt och har årtalet

1760 instämplat. Märkligast är det stora, tredubbla låset, men nycklarna har förkommit.

Mangårdsbyggnaden från 1798.

Gårdsplanens södra sida upptages av mangårdsbyggnaden. Ett envåningshus med 2 stuglängder, farstu och kammare på mitten. Framför ingången ligga två stora, flata stenhällar, vilka äro hitförda från byggnadens ursprungliga plats. Ovanför dörren finnes endast ett skyve, som uppbäras av två triangelformiga stöd. I dessas nedersta vinkel lägga vi märke till såstängen, som alltid hade sin plats där för att vara nära till hands. Farstu är litet. Till vänster egentliga stugan eller vardagsrummet. Det har ganska fullständig och stiltrogen inredning. Å det lodräta brädet mellan stug- och kammardörrarna har man brakt i dagen en övermålad inskrift. Där står

*Pehr Jansson
och dess hustru
Sara Larsdotter
år 1805.*

Mitt för detta bräde står stäbban med yxa, och på spik hänga handduken och ligg-klubban. Över dörren sitter en vackert målad mjölkhylla. På väggen till vänster hänga gårdens nycklar, i hörnet står hyllskåpet med kökskärl och vid ändan på detta diskpallen med talrika märken efter heta pannfötter, ty kokkärlen flyttades direkt från elden till pallen. Utmed stugans långsida finnes en förhållandevis hög och smal lådbänk. Vid gaveln står fällborden mittför fönstret; till vänster om detta klockan och till höger ett skänkskåp. I gavelfönstrets mittspröjs hänger på spikar almanackan och en liten spegel med mässingskam. Den andra långväggen upptages av en dubbel gällsäng, alltså med liggplats för 8 personer. Förlåtarna äro vävda efter ett högt uppskattat mönster från Färnebo. Mittför skiljeväggen mellan sängarna hänger handklädet, som når från tak till golv; på golvet står en bäddad vagger.

Den stora långspisen upptar återstoden av väggsträckan. På spisen lägga vi märke till den inmurade glaserade stenkrukan, spiskäppen och spiskrokarna samt spjällkäpparna, vilka går genom taket.

Stugans väggar äro rappade och målade med stänk- eller pärlfärg; taklisten efter särskilt mönster.

I den lilla kammaren finnes en öppen brasspis; här lägga vi märke till ett par olika typer av kombinerad bord och stol. På väggarna finnas prov av väggmålningar och målade tapeter.

Till höger i farstun ligger ginmotstugan som var gårdens helgdagsrum; den saknar eldstad och användes endast vid kalas. Här äro väggarna indelade i fält och å dessa äro kopierade väggmålningar från Tomt i Hebo; arbetet är utfört av en sockenbo, en verkligt skicklig

dekorationsmålare. På väggarna finnas flera gamla lampetter med hemstöpta ljus.

Dörren till detta rum med sin ovanligt vackra färg och ornering är en kopia från Smebacken i Mälby; insidan av dörren till den förut nämnda kammaren har även liknande målning. Ovan dörren i ginmotstugan finnes ett bräde från övra dörrfodret i Hanses, Hedåker, målat 1811 och med orden: *Herren bevare vår ingång och utgång*. I ett bokbräde på det stora bordet en Gustaf Adolf-bibel. Ginmotstugan har fönster endast på en sida.

Huset uppfört av grovt timmer, synes kunna stå ännu ett sekel. I en glugg strax under kroppåsen på östra gaveln är året 1798 inskuret. Taket utgöres av trol. näver och tegel.

Tredje och sista delen i nästa nummer ...

Hembygdsföreningens ändamål

Hembygdsrörelsen vilar på tre ideologiska grundpelare: humanism, demokrati och solidaritet. Hembygdsrörelsens ändamål är att vårda och synliggöra hembygdens kultur och miljö så att den blir en naturlig grund för ett gott liv och föra detta vidare till kommande generationer.

Västerfärnebo Hembygdsförening – Styrelse

Ordförande: Anders Fläcke

0224-74 12 15 070-592 79 90

Vice ordförande: Anders Aldén

0224-700 24 070-323 41 40

Sekreterare: Lars Östlund

0224-700 52

Sekreterare: Gerd Eriksson

0224-74 01 30 073-562 38 97

Kassör: Ingmari Ekman

0224-74 03 95 076-806 42 80

Kassör: Lasse Pettersson

0224-703 32 0224-557 35

Ledamöter: Karl-Gustav Edsbäcker

0224-74 00 08

Lars Olov Larsson

0224-74 11 81

Margit Pettersson

0226-600 49

Suppleanter:

Bengt Aldén

Anita Erlandsson

Karl-Erik Jansson

Leif Boström

Eva Birgersson

Lennart Pettersson

Susanne Olsson

Inventariegrupp:

Erik Pettersson,

0224-74 05 32

Gun Hall

Pernilla Nord

Lennart Pettersson

Åke Torsell

Anne-Marie Wikström

Valberedning:

Ann-christin Korths-Aspegren, 1 år

Erik Pettersson, 2 år

Per Hellstrand, 3 år

Revisorer:

Conny Aldén

Håkan Liljefors

Uthyrning:

Erik Pettersson,

0224-74 05 32

Revisorssuppleanter:

Lennart Klaar

Mats Vangbo

Kontaktuppgifter

Västerfärnebo Hembygdsförening
c/o Anders Fläcke,
Stäfre 110,
730 71 Salbohed

Telefon ordförande: 0224-74 12 15
E-post ordförande: info@vasterfarnebo.se
Webbplats: www.vasterfarnebo.se

Marknadsföring och medlemsinformation

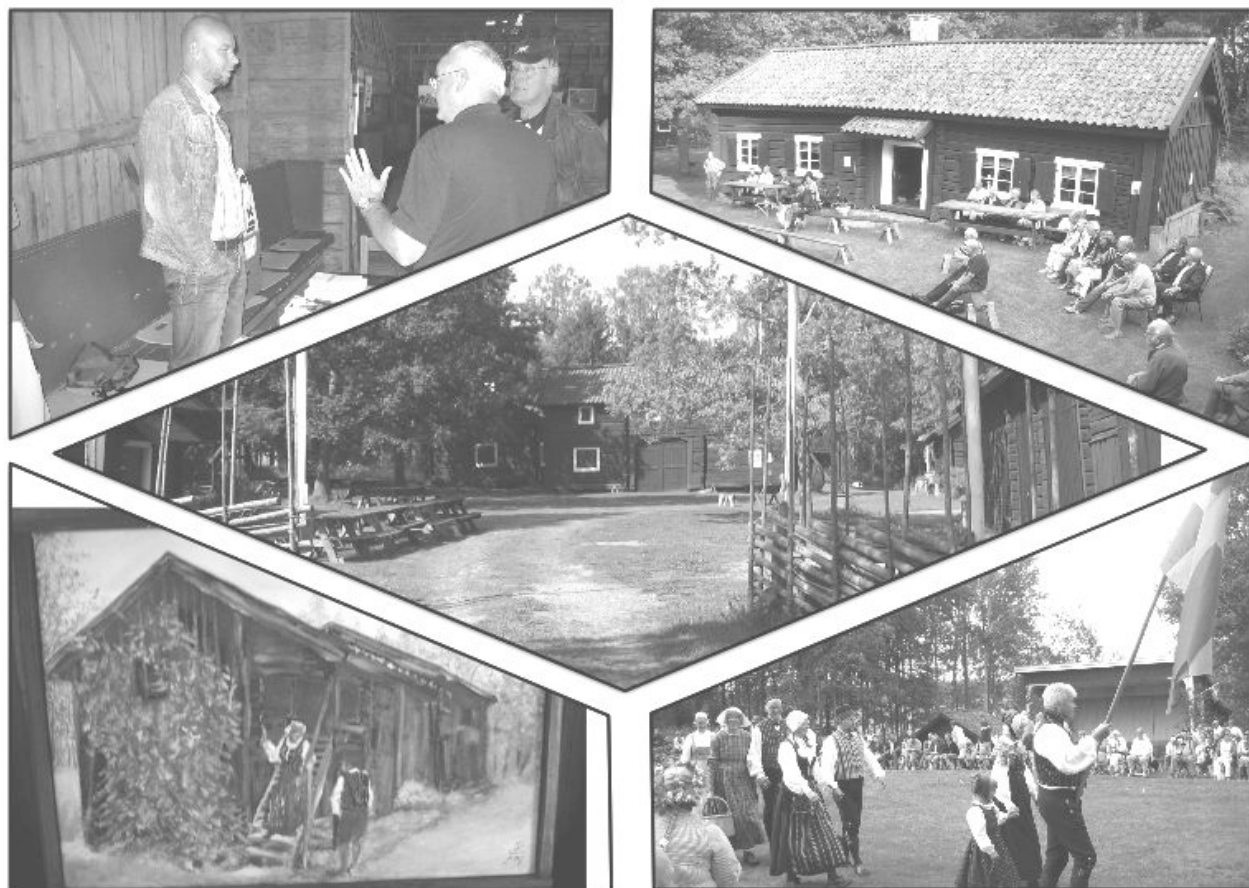
Webbansvarig: Ingmari Ekman, 0224-74 03 95, e-post: webmaster@vasterfarnebo.se
Redaktionskommitté: Ingmari Ekman, Anders Fläcke, Erik Pettersson och Lars Östlund.

Styrelsen i Västerfärnebo Hembygdsförening tillönskar medlemmar och blivande medlemmar en **Trevlig Julhelg**.

Vi ser fram mot ett händelserikt **Nytt År 2009**.

Ett stort **TACK** till alla som ställt upp för Hembygdsföreningen under året!

Bilder från året som var.

*Bokförsäljning under Konst- och Hantverksrundan. Sommarkväll på tunet vid mangårdsbyggnaden.
Tavla med visthusboden och Nyby-boden. Gammalgården. Midsommarfirande.*